

кримінальних проваджень відповідно до положень ч. 2 ст. 305 КПК України, що стає підставою для закриття провадження судом.

Федорко Дмитро Євгенович,

ад'юнкта відділу докторантури та ад'юнктури
Національної академії внутрішніх справ

НЕЗАКОННА ПОРУБКА ЛІСУ АБО НЕЗАКОННЕ ПЕРЕВЕЗЕННЯ, ЗБЕРІГАННЯ, ЗБУТУ ЛІСУ ЯК ПРЕДМЕТ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Як важливий компонент біологічного різноманіття України ліс є типом природних комплексів, у якому поєднуються переважно деревна та чагарникова рослинність з відповідними ґрунтами, трав'яною рослинністю, тваринним світом, мікроорганізмами та іншими природними компонентами, що взаємо-пов'язані у своєму розвитку, впливають один на одного і на навколишнє природне середовище (ст. 1 Лісового кодексу) [1].

Крім надзвичайно важливого значення лісу як природного ресурсу та його використання для задоволення потреб людини в деревині й іншій лісовій продукції, цей об'єкт природи має не меншу цінність через його вплив на клімат, атмосферу, виконання ґрунтозахисних, водоохоронних та інших корисних функцій, а також через свою роль в оздоровленні, відпочинку, забезпеченні культурних та естетичних потреб суспільства. Ст. 6 ЛК до корисних властивостей лісів відносить здатність лісів зменшувати негативні наслідки природних явищ, захищати ґрунти від ерозії, запобігати забрудненню навколишнього природного середовища та очищати його, сприяти регулюванню стоку води, оздоровленню населення та його естетичному вихованню тощо.

Проблема охорони лісів виходить на одне з перших місць навіть у світовому масштабі, зокрема, через те, що дерева поглинають вуглекислоту, натомість виділяючи необхідний для життєдіяльності людини кисень, як фільтри очищують забруднене повітря, насичують атмосферу озоном, виділяють фітонциди. Невипадково в рекомендаціях однієї з міжнародних конференцій (м. Ріо-де-Жанейро, 1992 р.) проголошувалось, що: всі країни повинні брати участь в озелененні Землі шляхом насадження і збереження лісів; мати право використовувати ліси для власного соціально-економічного розвитку на основі національної лісової політики, що відповідає принципам

сталого розвитку, і створювати сталі структури виробництва і споживання, що забезпечують екологічно безпечне використання лісів; ліси необхідно використовувати так, щоб забезпечувати соціальні, економічні, екологічні, культурні і духовні потреби сучасного і майбутнього покоління [2].

Ліси в Україні підлягають державній охороні і регулюванню їхнього використання. Правові засади регулювання лісових відносин в Україні закладені Конституцією України, яка встановлює обов'язок держави забезпечувати екологічну безпеку і гарантувати громадянам право на безпечне для життя і здоров'я навколишнє природне середовище. Так, ч. 1 ст. 13 Основного Закону проголошує, що земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об'єктами права власності Українського народу [2]. У ст. 16 Конституції зазначається, що забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, збереження генофонду Українського народу є обов'язком держави, а відповідно до ст. 50 кожен має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди, а також гарантоване право вільного доступу до інформації про стан довкілля. Гарантуючи основні «екологічні» права, Конституція України покладає на осіб і відповідний обов'язок: кожен зобов'язаний не заподіювати шкоду природі, відшкодовувати завдані ним збитки (ст. 66).

У ст. 12 Закону України від 25 червня 1991 р. «Про охорону навколишнього природного середовища» зазначається, що громадяни України зобов'язані берегти природу, охороняти, раціонально використовувати її багатства відповідно до вимог законодавства про охорону навколишнього природного середовища та компенсувати шкоду, заподіяну забрудненням чи іншим негативним впливом на навколишнє природне середовище. Згідно зі ст. 70 цього Закону визначення складу екологічних правопорушень і злочинів, порядок притягнення винних до адміністративної та кримінальної відповідальності за їхнє вчинення встановлюють КУпАП та КК України. Зокрема, в КК України відповідальність за посягання на ліс встановлена в ст. 246, яку містить розділ VIII Особливої частини «Злочини проти довкілля». Крім Конституції України та базового Закону «Про охорону навколишнього природного середовища», лісові правовідносини регулюють ЛК, а також інші законодавчі акти України та прийняті відповідно до них підзаконні нормативно-правові акти.

Взагалі слід відзначити, що проблема правової охорони лісів має чітко виражений міжгалузевий характер.

За площею лісів і запасами деревини Україна є державою з дефіцитом лісових ресурсів. Як відзначають фахівці, по всій країні відбувається швидке старіння деревостанів і пов'язане з ним зменшення приросту, а також погіршення якості і стійкості лісових насаджень, про що свідчать такі явища, як всихання дубняків і ялиників, пожежі в соснових насадженнях півдня і сходу України, почастішання сніголамів і вітроломів [3]. Якщо і далі зберігатимуться нинішні обсяги заготівлі деревини, то вже за 15–20 років від лісових масивів лісистих регіонів країни залишаться лише фрагменти з кущів, самосіву осик і берізок, які навіть не нагадуватимуть головних рис лісових ландшафтів. У гіршому разі, за більшої інтенсивності рубок, ділова деревина на цих територіях буде вичерпана за ще коротший термін - 5 - 10 років. Такий стан лісів спричинить не лише серйозну екологічну проблему, а і гостру соціально-економічну кризу лісистих регіонів [4].

Злободенність розглядуваної проблематики останнім часом посилюється у зв'язку поширенням діяльності «чорних лісорубів» і необхідністю здійснення адекватного правового реагування на вчинювані ними посягання. Так, на засіданні КМУ 2 листопада 2016 р. були озвучені результати моніторингу стану використання лісів на території Закарпатської області, де третина вирубок визнана незаконною. Було виявлено 871 ділянку фактичних суцільних вирубок лісів загальною площею понад 2112 га; із них – 530 ділянок загальною площею 774 га суцільних вирубок лісів, які не збігаються за конфігурацією та місцезонами із нормативними вирубками лісів [5].

Кримінальні правопорушення проти довкілля (екологічне кримінальне правопорушення) є суспільно небезпечне, винне діяння, вчинене із заподіянням істотної шкоди охоронюваним кримінальним законом комплексним суспільним відносинам щодо забезпечення екологічної безпеки населення, раціонального використання природних ресурсів та захисту особливо охоронюваних природних територій та інших особливо важливих природних об'єктів.

Ліс є основною складовою навколишнього природного середовища, тому його збереження є загальносуспільною проблемою. Неконтрольована, протиправна та самовільна вирубка лісів наносить не тільки матеріальні, а й непоправні екологічні збитки державі й суспільству. Охорона лісів від незаконних порубок або незаконного перевезення, зберігання, збуту лісу виходить на одне з перших завдань

у світовому масштабі. Ліс – сукупність щільно зростаючих дерев, що знаходяться в єдності та природному стані, чагарників та інших видів рослинності природного і штучного походження, які ростуть на значній земельній площі, визначеній в установленому законом порядку, і призначеній для формування лісового та нелісового фондів. Крім надзвичайно важливого значення лісу як природного ресурсу та його використання для задоволення потреб людини в деревині й іншій лісовій продукції, цей об'єкт природи має не меншу цінність через його вплив на клімат, атмосферу, виконання ґрунтозахисних, водоохоронних та інших корисних функцій, а також через свою роль в оздоровленні, відпочинку, забезпеченні культурних та естетичних потреб суспільства.

Не дивлячись на активне застосування ст. 246 КК України у судовій практиці, чинна редакція цієї кримінально-правової заборони доповнена новими положеннями та не позбавлена вад, які породжують серйозні труднощі при кваліфікації незаконної порубки або незаконного перевезення, зберігання, збуту лісу.

Список використаних джерел

1. Лісовий кодекс України: Закон від 21 січ. 1994 р. № 3852-ХІІ *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3852-12>.
2. Конституція України: Закон від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
3. Фурдичко О. Ліс – надбання народу, тому проблеми галузі потрібно обговорювати публічно. *Урядовий кур'єр*. 2014. 10 жовт. С. 7.
4. В Україні відсутня державна лісова політика. Дзеркало тижня. 2018. URL: <https://dt.ua/business/v-ukrayini-vidsutnya-derzhavna-lisova-politika-.html>.
5. Інтерактивна карта вирубки лісів – початок реальної реформи в лісовій галузі. *Кабінет Міністрів України*. URL: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=249449637&cat_id=244276429.